

Nilufar Ruxillayeva

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

xorijiy filologiya fakulteti xorijiy til va adabiyoti ingliz tili yo'nalishi 3-bosqich talabasi

BADIIY ASARLARNI O'ZBEK TILIDAN INGLIZ TILIGA TARJIMA QILISHNING LINGVISTIK MUAMMOLARI MARIO PUZO QALAMIGA MANSUB „CHO‘QINTIRGAN OTA” ASARI ASOSIDA

Annotatsiya: „Cho‘qintirgan ota” badiiy asari o‘zbek tilidan ingliz tiliga tarjima qilish jarayonida bir qator lingvistik muammolar yuzaga kelishi mumkin. Ushbu maqolada ushbu muammolarni tahlil qilamiz va ularni hal qilish yo‘llarini ko‘rib chiqamiz.

Kalit so'zlar: tarjima san'ati, ingliz tili, lingvistik muammolar, tarjimonlar, leksik va semantik muammolar.

Аннотация: При переводе произведения «Крестный отец» с узбекского языка на английский может возникнуть ряд лингвистических проблем. В этой статье мы разберем эти проблемы и рассмотрим пути их решения.

Ключевые слова: переводческое искусство, английский язык, лингвистические проблемы, переводчики, лексико-семантические проблемы.

Abstract: A number of linguistic problems may arise during the translation of the work „The Godfather" from Uzbek to English. In this article, we will analyze these problems and consider ways to solve them.

Keywords: translation art, English language, linguistic problems, translators, lexical and semantic problems.

KIRISH.

Savodsiz va kambag'al immigrant ota-onaning Neapoldagi Avellino o'g'lining o'g'li Mario 1920-yil 15-oktabrda Nyu-Yorkning —Jahhanam oshxonasi deb nomlangan hududda tug'ilgan. Otasi tashlab ketgan yoshligida oila Bronksdagi uyjoy fondiga o'tdi. Garchi Marioning onasi uni temir yo'l xodimi bo'lishini xohlasada, Mario kutubxonada vaqt o'tkazish va turli adabiy asarlarini kashf etishga qiziqqan. U urushdan keyin Germaniya havo kuchlari uchun fuqarolik bilan aloqalar bo'yicha mutaxassis bo'lib ishlagan. AQSHga qaytgach, Puzo yangi ijtimoiy tadqiqot maktabida va Kolumbiya universitetida adabiyot va ijodiy yozish bo'yicha darslarni davom ettirdi. Dunyodagi eng mashhur roman muallifi, Mario Puzo italyalik yozuvchi va ssenarist edi. Uning shon-shuhrati jinoyati haqidagi fantastika va italyan mafiyasi haqidagi hikoyalar bilan bog'liq. Garchi Puzo o'z hayotida hech qachon haqiqiy gangsterni uchratmagan bo'lsa-da, uning kitoblarida gangster qahramon Amerika jamiyatiga chuqur ta'sir ko'rsatuvchi voqelikni anglatadi. „Cho‘qintirgan ota” romani 1972-yilda katta ekranlarga chiqqan hamda Mario Puzo qalamiga mansub 1969-yilda yozilgan shu nomdagi asari asosida suratga olingan tomonidan jinoyat haqidagi Amerika filmidir. „Cho‘qintirgan ota yoki mafiya sardori” italyan-amerika yozuvchisi Mario Puzo qalamiga mansub roman. Ilk bor 1969-yil „G. P. Putnam's Sons” nashriyatida chop etilgan. Asarda Nyu-York shahrida yashovchi Don Vito Korleone boshchiligidagi mafiya oilasi haqida so'z yuritiladi.

Romandagi hodisalar 1945-1955-yillarda sodir bo'ladi. Bundan tashqari, unda Don Vito Korleonening bolaligi va o'smirligi haqida ham hikoya qilinadi.

Roman asosida 1972-yil film suratga olingan. 1974- hamda 1990-yillarda Puzo

ko'magi bilan filming davomi suratga olingan. Birinchi va ikkinchi filmlar eng sara filmlar qatoriga kiradi. Asarni rus tilidan o'zbek tiliga Tursunboy Adashboyev va Muhammadjon O'rinboyev tarjima qilgan. O'zbekcha nashr 2000-yil Toshkent shahrida „Sharq“ nashriyotida chop etilgan. 2015-yil „Yangi asr avlodi“ nashriyot-matbaasida qayta nashr qilingan.

Tarjima san'ati va amaliyoti ko'p qirrali va murakkab jarayon bo'lib, u nafaqat til bilimlarini, balki madaniy, tarixiy va stilistik jihatlarni ham o'z ichiga oladi. Ayniqsa, badiiy asarlarni tarjima qilishda bu murakkabliklar yanada oshadi. „Cho'qintirgan ota“ asarini o'zbek tilidan ingliz tiliga tarjima qilishda lingvistik muammolarni o'rganish, bu jarayonning qiyinchiliklarini va tarjimonning oldida turgan vazifalarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. „Cho'qintirgan ota“ asari, o'zining boy mazmuni, murakkab xarakterlari va chuqur madaniy konteksti bilan ajralib turadi. Ushbu asarni tarjima qilishda lingvistik muammolar turli ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Bu muammolarni tahlil qilish orqali tarjimonlar va o'quvchilar asarning asl mazmuni va uslubini saqlab qolish uchun qanday yondashuvlardan foydalanishlari kerakligini tushunishlari mumkin.[5]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI.

O'zbek tilidagi asarda o'zbek madaniyatiga xos bo'lgan ko'plab realiyalar mavjud. Bu realiyalarni ingliz tiliga tarjima qilishda muammolar yuzaga keladi, chunki ingliz tilida bu tushunchalar mavjud emas yoki ular boshqa madaniy kontekstda qo'llaniladi. Masalan, o'zbek tilidagi „Cho'qintirgan ota“ tushunchasi ingliz tilida „Godfather“ deb tarjima qilinadi, lekin bu tushuncha o'zbek madaniyatida va ingliz madaniyatida turlicha ma'noga ega bo'lishi mumkin. Tarjimon madaniy realiyalarni tushuntirish uchun izohlar yoki qo'shimcha ma'lumotlar kiritishi mumkin. Shuningdek, tarjimon madaniy kontekstni saqlab qolish uchun ekvivalent tushunchalarni topishga harakat qilishi kerak.[4]

MUHOKAMA VA NATIJALAR.

O'zbek tilidagi so'zlar va iboralar ingliz tilida to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentga ega bo'lmasligi mumkin. Bu leksik va semantik muammolarni keltirib chiqaradi. Masalan, o'zbek tilidagi „mehmon“ so'zi ingliz tilida „guest“ deb tarjima qilinadi, lekin bu so'zning o'zbek madaniyatidagi ma'nosi va ahamiyati ingliz tilida to'liq aks ettirilmaydi mumkin. Tarjimon leksik va semantik muammolarni hal qilish uchun sinonimlar, antonimlar va kontekstual tarjimalardan foydalanishi mumkin. Shuningdek, tarjimon asarning mazmunini saqlab qolish uchun ijodiy yondashuvlardan foydalanishi kerak. O'zbek va ingliz tillarining grammatik tuzilmalari bir-biridan farq qiladi. Bu grammatik muammolarni keltirib chiqaradi. Masalan, o'zbek tilida so'z tartibi erkinroq bo'lsa, ingliz tilida qat'iyroq tartib mavjud. Shuningdek, o'zbek tilidagi ba'zi grammatik shakllar ingliz tilida mavjud emas. Tarjimon grammatik muammolarni hal qilish uchun ingliz tilining grammatik qoidalariga rioya qilishi kerak. Shuningdek, tarjimon o'zbek tilidagi grammatik shakllarni ingliz tiliga moslashtirish uchun ijodiy yondashuvlardan foydalanishi mumkin.[2]

Tarjima ikki xil mazmunga ega: tarjima jarayoni va jarayon natijasidagi asar.

Bularning ikkisini ham muvozanatda ushlab turish kerak. Tarjimon yozuvchi yoki muallifning uslubini tushinib yetishiga vaqt kerak. Yozuvchi qalami qancha o'tkir

bo'lsa, tarjimon mahorati ham shuncha o'tkir bo'ladi. Endi esa asardagi toponimlarni ko'rib chiqamiz.

“Tom wondered, “Why am I going to California?”

“Tom hayron bo'ldi”: “Nega men Kaliforniyaga ketyapman?”

Ushbu jumlada toponim bu – Kaliforniyadir. Kaliforniya-AQSH janubi

g'arbidagi shtat, Tinch Okean sohilida joylashgan. Ma'muriy markazi -Sakramento shahri. Yirik daryolari – Sakramento va San – Xoakin. Sharqda Syerra – Nevada tog'lari, janubda Moxave qumli

cho‘li va chuqur tektonik botiqlar, Ajal vodiysi, Solton – Si ko‘li bilan chegaradosh. Iqlimi yozi issiq va qishi sernamdir.

O‘zbek tilidagi asarning uslubi va ohangi ingliz tilida to‘liq aks ettirilmasligi mumkin. Bu stilistik muammolarni keltirib chiqaradi. Masalan, o‘zbek tilidagi asarning poetik yoki emotsional uslubi ingliz tilida yo‘qolishi mumkin. Tarjimon stilistik muammolarni hal qilish uchun asarning uslubi va ohangini saqlab qolishga harakat qilishi kerak. Shuningdek, tarjimon asarning emotsional va poetik jihatlarini ingliz tilida aks ettirish uchun ijodiy yondashuvlardan foydalanishi mumkin. O‘zbek tilidagi idiomatik iboralar ingliz tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinmasligi mumkin. Bu idiomatik muammolarni keltirib chiqaradi. Masalan, o‘zbek tilidagi "ko‘ngli ochiq" iborasi ingliz tilida „open-hearted" deb tarjima qilinishi mumkin, lekin bu ibora ingliz tilida boshqa ma‘noga ega bo‘lishi mumkin. Tarjimon idiomatik muammolarni hal qilish uchun ekvivalent idiomatik iboralarni topishga harakat qilishi kerak. Shuningdek, tarjimon idiomatik iboralarni tushuntirish uchun izohlar yoki qo‘shimcha ma'lumotlar kiritishi mumkin.[1]

XULOSA.

„Cho‘qintirgan ota” badiiy asarini o‘zbek tilidan ingliz tiliga tarjima qilish jarayonida bir qator lingvistik muammolar yuzaga kelishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilish uchun tarjimon madaniy kontekst, leksik va semantik muammolar, grammatik muammolar, stilistik muammolar va idiomatik muammolarni e‘tiborga olishi kerak. Tarjimon ijodiy yondashuvlardan foydalanib, asarning mazmuni, uslubi va ohangini saqlab qolishga harakat qilishi kerak. Bu orqali tarjima asarning asl nusxasiga yaqinroq bo‘ladi va o‘quvchilarga asarning mazmunini to‘liq yetkazadi.[5]

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Linguistic And Cultural Characteristics In The Translation Of Stories Between English And Uzbek Languages: A Copenhensive Analysis / S.T.Aripova / Science And Innovation International Jurnal. 12 December 2023.179-p.[1]
2. Cultural Comparison Of Uzbek And English Language Speech Styles / Ortiqov Rustamjon Abdumalik o‘g‘Li / International Journal Of Academic Management Science Research. November - 2020 27-p.[2]
3. Nurmonov A. Struktur Tilshunoslik: Ildizlari Va Yo‘Nalishlari. –Toshkent: “Ta’Lim”, 2009.120-b.[3]
4. 4.Nurmonov A. Tanlangan Asarlar 2-Jild. Lingvistik Ta’Limotlar Tarixi –Toshkent: 2012. 32 b.[4]
5. 5.<https://24smi.Org/Celebrity/5510-Mario-Piuzo.Html>[5]